

~ ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИЙ ГОСПОДАРСТВОМ ~

УДК 658.5:005:338.9

DOI:10.32680/2409-9260-2022-3-4-292-293-81-93

ВИБІР МІЖ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ТА КОРПОРАТИВНОЮ СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

Зубкова А. Б., к.е.н., доцент, кафедра менеджменту, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна
e-mail: alina.zubkova@khpi.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-4478-181X

Макаренко А. Б., старший викладач, кафедра обліку та фінансів, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна
e-mail: anastasiya.makarenko@khpi.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-1816-130X

Місюня Р. М., PhD-студент, кафедра менеджменту, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна
e-mail: Ruslan.Misiunia@emmb.khpi.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-3496-3986

Майгурова Д. С., PhD-студентка, кафедра менеджменту, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна
e-mail: Daria.Maihurova@emmb.khpi.edu.ua

Водяхіна М. О., магістр міжнародного бізнесу, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна
e-mail: Marharyta.Vodiakhina@emmb.khpi.edu.ua

Ігнатова А. А., магістр міжнародного бізнесу, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна
e-mail: Anastasiia.Zvonko@emmb.khpi.edu.ua

***Анотація.** У статті проведено дослідження існуючих підходів до трактування понять сталий розвиток та корпоративна соціальна відповідальність. Проаналізовано проблему відсутності єдиного поняттєвого апарату у вітчизняному науковому просторі. Надано характеристику сучасних тенденцій щодо розвитку концепції корпоративної соціальної відповідальності та її зв'язку з поняттям ESG. Було проаналізовано визначення різних авторів таких понять як «сталий розвиток» та «корпоративна соціальна відповідальність». Авторами надано узагальнену еволюційну систему понять «сталий розвиток», «корпоративна соціальна відповідальність», «екологічне, соціальне, корпоративне управління» та описано процес їх розвитку та взаємозв'язку. У статті розглянуто вплив концепцій сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності на діяльність компаній в контексті міжнародного бізнесу.*

***Ключові слова:** сталий розвиток, стійкий розвиток, сталість, корпоративна соціальна відповідальність, КСВ, цілі сталого розвитку, стратегічне управління; екологічне, соціальне, корпоративне управління, ESG.*

THE CHOISE BETWEEN SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN INTERNATIONAL BUSINESS

Zubkova Alina, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Management, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, Kharkiv, Ukraine
e-mail: alina.zubkova@khpi.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-4478-181X

Makarenko Anastasia, Assistant Professor, Department of Audit and Finance, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, Kharkiv, Ukraine
e-mail: anastasiya.makarenko@khpi.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-1816-130X

Misiunia Ruslan, PhD student, Department of Management, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv, Ukraine

e-mail: Ruslan.Misiunia@emmb.khpi.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-3496-3986

Maihurova Daria, PhD student, Department of Management, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv, Ukraine

e-mail: Daria.Maihurova@emmb.khpi.edu.ua

Vodiakhina Marharyta, MSc International Business, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv, Ukraine,

e-mail: Marharyta.Vodiakhina@emmb.khpi.edu.ua

Ihnatova Anastasiia, MSc International Business, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv, Ukraine

e-mail: Anastasiia.Zvonko@emmb.khpi.edu.ua

Abstract. *The research paper discloses different approaches to the interpretation of the concepts of sustainable development and corporate social responsibility. The problem of lack of a single conceptual apparatus in the domestic scientific space is analyzed. A description of current trends in the development of the concept of corporate social responsibility and its relationship with the concept of ESG. The definitions of various authors of such concepts as "sustainable development" and "corporate social responsibility" were analyzed. The authors provide a generalized evolutionary system of the concepts of "sustainable development", "corporate social responsibility", "environmental, social, corporate governance" and describe the process of their development and relationship. The article considers the impact of the concepts of sustainable development and corporate social responsibility on the activities of companies in the context of international business.*

Keywords: *sustainable development, sustainability, sustainable development goals, corporate social responsibility, strategic management, CSR, ESG, ecological, social and corporate governance.*

JEL Classification: F200.

Постановка проблеми. Науково-технічний прогрес та вплив антропогенних факторів посилили важливість екологічної ситуації та соціально-економічну напруженість в усьому світі. Проблеми виснаження природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, погіршення життя людини через негативний вплив факторів навколишнього середовища, зменшення працездатного населення, старіння суспільства, зниження глобальної конкурентоспроможності, застаріла інфраструктура, стихійні лиха, тероризм, екологічні проблеми, нестача природних ресурси, відсутність активної участі в житті суспільства вимагають пошуку нових рішень для їх усунення. Таким чином, у вирішенні соціальних проблем, окремої уваги заслуговують нові соціально-економічні тенденції, які наголошують на необхідності більш ретельного підходу до ведення діяльності. Саме тому, передові технології, проникаючи у всі сфери життя, повинні призвести до появи нових форм і видів бізнесу і, отже, до сталого розвитку підприємств, економічного зростання країни в цілому та збільшення якості життя. Базою для такої трансформації слугують цілі сталого розвитку (ЦСР), які є набором цілей міжнародного співробітництва. Власне, концепція сталого розвитку та інтегровані суміжні концепції, як от корпоративна соціальна відповідальність, що направлені на забезпечення досягнення таких цілей, а також на оцінку успішності в процесі забезпечення сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень. Сталість – це широка дисципліна, яка дає нам уявлення про більшість аспектів людського світу, від бізнесу до технологій, навколишнього середовища та соціальних наук.

У контексті дослідження даного поняття, практики використовують дві основні концепції, що дозволяють зробити оцінку рівня сталості та перспективи змін у діяльності компаній з метою досягнення цієї сталості. Це концепції сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності. Досить часто згадується твердження про протиставлення даних концепцій, тому проблематика вибору між ними базується на необхідності усвідомленні основних положень, ключових відмінностях та, відповідно, їхніх переваг і недоліків. Почнемо зі сталості: навіть враховуючи той факт, що існує понад 200 різних визначень даного поняття, первинною проблемою є наявність понятійної лакуни та навіть відсутності єдиного узгодженого варіанту перекладу даного поняття.

Згідно до Етимологічного словника сучасної англійської мови, термін формується від слова Sustain – «давати підтримку», походить від старо-французького Sostener -

витримувати, зазнавати, стерпіти; та від латинського *susteniere* – витримати, вистояти, забезпечити опорою, зазнавати/знести; терпіти – зіставне від *sub* «від низу до верху» та *+tenere* «тримати», суфікс **ten* – «розтягувати», у даному випадку означає «продовжувати, підтримувати (у сенсі дії)». Загальне значення – терпіти/витримати не зазнаючи невдачі та не поступаючись [1].

Загалом, поняття *Sustainable development* походить від поєднання дієслова *Sustain*+суфікс *able* та додавання іменника *development*. Коріння термінології сягають ще 15го століття та мають тісний зв'язок із галуззю лісництва. Власне, від терміну «*sustained yield*» – стійкий урожай. Дане поняття було описано Вільямом А. Дюером, одним із визначних американських експертів лісництва [2]. У свою чергу, поняття «*sustained yield*», що широко використовувалося науковцями у 19 столітті є дослівним перекладом німецького поняття «*pachhaltig*» - вперше опублікованому у книзі німецького аристократа Ханса Карла фон Корловіца «*Sylvicultura oeconomica*» у 1713 році. У своїй праці, Карловіц цікавиться способами забезпечення довгострокового доступу до ресурсу деревини та наголошує, що це має бути «безперервне, стійке і тривале використання». Також виражаються поняття «збереження» і «мистецтво заощадження» [3]. Ще раніше було створено праці «Сильва» Джона Евеліна 1664 р. у Лондоні та «Ордонанс» Жана Батіста Кольбера 1669 р. у Франції. У даних працях відсутнє використання лаконічного лексичного аналогу, проте виражаються думки та обґрунтовуються концепції, що є відповідними терміну «сталий»: «хороше господарювання», «розумне використання», тощо [4].

Термін «сталий розвиток» є офіційним українським відповідником англійського терміну «англ. *sustainable development*», дослівний переклад якого з урахуванням контексту може бути «життєздатний розвиток» а за сенсом — «самопідтримуваний розвиток», інколи цей термін тлумачать як всебічно збалансований розвиток [5]. За визначенням Комісії ООН зі сталого розвитку, його мета — задовольняти потреби сучасного суспільства, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Теорія сталого розвитку є альтернативою парадигмі економічного зростання, яка ігнорує екологічну небезпеку від розвитку за екстенсивною моделлю [6]. Досить часто, у науковій літературі зустрічається переклад «стійкий розвиток». Попри це, багато дослідників досі не підтримують дані варіанти та наголошують на необхідності використання альтернативного перекладу поняття «*sustainable development*».

1) «Підтриманий розвиток» - у значенні необмеженої тривалості та наголошенні на гармонійності, збалансованості та не виснажливості (згідно до роботи В. Непийвода) [7].

2) Натомість, на переконання О. Вебера, доцільно вживати такі варіанти, як: «розвиток, що неперервно самопідтримується», «допустимий розвиток», «збалансований розвиток» [8].

3) В. Гарбар наголошує, що з урахуванням контексту, термін може бути перекладений як «життєздатний розвиток», а за сенсом – «самопідтримуваний розвиток». Також поширеним є тлумачення цього терміну як «всебічно збалансований розвиток» [9].

Мета дослідження. Метою статті є дослідження понятійного апарату та аналіз основних спільних та відмінних рис, що притаманні концепціям сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності в контексті міжнародного бізнесу.

Основний матеріал. На жаль, основні англо-українські словники не містять термінів «*sustainable*» чи «*sustainability*», проте вони одноставно наводять такі українські відповідники до дієслова «*to sustain*»: 1. підтримувати, жити; підкріпляти сили; підпирати; 2. підтверджувати, визнавати (теорію, слухність, правильність); 3. зносити, витримувати, зазнавати (поразки, втрати). Таким чином, можна стверджувати про доцільність використання українського терміну «сталий» при перекладі англійського терміну «*sustainable*», проте слід усвідомлювати, що ці поняття не рівнозначні, адже термін «сталий» у даному контексті має вживатися у значенні «гармонійний» та/або «підтримуючий» (рис.1).

Різниця в смисловому навантаженні на термін «*sustainable*» полягає у відмінності між семантичним забарвленням терміну в контексті цілей сталого розвитку та концепції потрійного критерію. Відтак, коли ми перекладаємо українською термін «*sustainable*» в контексті необхідності рівнозначного приділення уваги трьом основним складовим діяльності людини (економічної, екологічної, соціальної), найбільш доцільним перекладом слугуватиме «гармонійний», проте коли ми обговорюємо організований та послідовний набір дій людини з метою забезпечення кращого середовища (наприклад, Цілі сталого розвитку ООН), то більш відповідним аналогом слугуватиме термін «підтримуючий». Власне, із визначенням поняття «сталий розвиток» у закордонній літературі, також немає єдиної думки. Однак найбільш поширене визначення було визначене Комісією Брундтланд

у 1987 р., яка задокументувала визначення стійкого розвитку як: «Сталий розвиток - це розвиток, який відповідає потребам сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби» [10]. Отже, для досягнення справжньої сталості, потрібно збалансувати економічні, соціальні та екологічні фактори в однаковій гармонії [11].

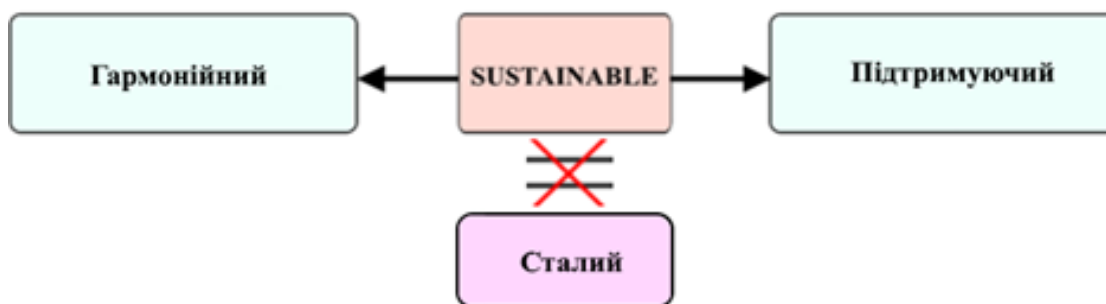

Рис. 1 Збереження семантичної відповідності терміну «sustainable» при перекладі українською

Джерело: складено авторами

Сталий розвиток - це ідея того, що людське суспільство повинно жити та задовольняти власні потреби без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Зокрема, сталий розвиток - це спосіб організації суспільства, щоб воно могло існувати в довгостроковій перспективі [12]. Це означає врахування як поточних, так і майбутніх імперативів, таких як збереження довкілля та природних ресурсів або соціальна та економічна справедливість. Багато вчених проводять дослідження сталого розвитку, тому давайте детальніше розглянемо суть цієї концепції (табл. 1). Враховуючи, що переклад терміну «sustainable» українською – досі відкрите питання, у подальших згадках використовується термін мовою оригіналу.

Таблиця 1

Найбільш цитовані визначення терміну “sustainable development”

Автор	Рік	Визначення	Ключові ознаки
Гарлем Брундтланд (WECED)	1987	Сталий розвиток - це розвиток, який відповідає потребам сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби.	Потреби людства Довгостроковість
Шейкер, Річард Росс	2015	Сталий розвиток є організуючим принципом економічного розвитку, одночасно підтримуючи здатність природних систем забезпечувати природні ресурси та екосистемні послуги, від яких залежать економіка та суспільство.	Потреби людства Правила/процедури Природні системи
Johnston E.	2004	“...міжнародна розробка ресурсів, що соціально бажана, економічно вигідна, культурно прийнятна та екологічно стала»	Природні системи Потреби людства

Дернбах , 1998, 2003; Леле , 1991; Стоддарт, 2011	Це розвиток, який можна продовжувати як необмежено, так і протягом даного періоду часу.	Довгостроковість Правила/процедури
Черін, 2006; Абубакар, 2017	СР є основною концепцією в рамках політики та порядку денного глобального розвитку.	Довгостроковість Правила/процедури

Джерело: створено автором

Якщо дослідити структуру та ключові складові вищезгаданих понять, можна зробити наступні висновки щодо смислового навантаження: якщо тіло визначення постійно наголошує на категорії “розвитку”, то істотна ознака варіюється. Автори згадують часові обмеження, цілі розвитку, природні системи та ресурси, політику, людські потреби, тощо. Схематично це можна зобразити на рисунку 2 нижче.

Рис. 2 Істотні ознаки поняття «sustainable development» за визначеннями найбільш цитованих авторів (з таблиці 1)

Такий результат може бути частково розкрито завдяки розумінню історії формування концепції та, власне, еволюції поняття сталий розвиток. Перші спроби сформулювати основні ідеї концепції сталого розвитку беруть свій початок у XVII столітті та базуються навколо теорії « Sustainable Forest Management» («Стале управління лісами») [13]. У відповідь на зростаюче усвідомлення виснаження ресурсу деревини в Англії, Джон Евелін у своєму есе 1662 р. стверджував, що «посадка дерев повинні розглядатися як національний обов'язок кожного власника землі, щоб зупинити руйнівну надмірну експлуатацію природних ресурсів» [4]. У 1713 р. Ганс Карл фон Карловіц, старший адміністратор гірничого господарства на службі курфюрста Фредеріка Августа I Саксонії, опублікував «Sylvicultura Economics», 400-сторінкову працю про лісове господарство. Спираючись на ідеї Евелін та французького міністра Жана Батіста Кольбера, фон Карловіц розробив концепцію управління лісами для стабільного видобутку деревини [3,4].

Саме у цей час відбулось переосмислення економічних процесів видобутку, виробництва та споживання. Вперше формується фундамент екологічної економіки: усвідомлення того, що існують ліміти використання природних ресурсів. До того ж, у своїх роботах, Карловіц наголошує на необхідності приділення уваги аспектам соціальної моралі. Він підкреслює право кожного на використання природних копалин та ресурсів, а також стверджує, що стійкість та довговічність спільноти і відповідальність за майбутні покоління є основними

принципами соціальної відповідальності. У період XVII –XVIII століть, концепція нового підходу до процесів відтворюваного лісництва набула популярності у регіонах центральної Європи, Англії та країнах Скандинавії. Хоча успіхи були не постійними, концепція сталого лісництва розвивалася аж доки у 1900-х роках не почала запроваджуватися у США. Відтак, під час спроб подолання економічної, соціальної та екологічної кризи в Америці у 1930-х роках, Франклін Д. Рузвельт наголошував на необхідності врахування екологічної складової. Відповідно до його нової політики, у боротьбі з ерозією ґрунтів, Цивільний захисний корпус залучив мільйони молодих безробітних до лісовідновлення та відновлення природи [14]. «Мудре використання» стало відправною точкою для екологічної концепції «Етики землі», яку Альдо Леопольд розвинув пізніше. Його концепція набула популярності у 1960-х роках під час нового підйому екологічної сумлінності [15].

Власне поняття «стійкий розвиток» було представлено під час «Саміту Землі» у Ріо-де-Жанейро у 1992 році. Організація Об'єднаних Націй представила її як свою стратегічну концепцію формування та збереження майбутнього «блакитної планети». Вона обіцяла стати ключовим словом для опису нового балансу між використанням та збереженням природних потенціалів та ресурсів. Комісія Брундтланда, що була присутня на саміті в Ріо, визначила його в 1987 році як «розвиток, який відповідає потребам сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби» [16]. З розвитком концепції сталого розвитку та популяризації ідеї необхідного переосмислення споживацького відношення до процесів виробництва та господарювання, можна стверджувати про зміни у самій філософії бізнесу та маркетингових комунікаціях загалом.

У даному контексті неможливо не згадати ще одне поняття - корпоративну соціальну відповідальність. Попри значну популярність та увагу вчених і практиків навколо даного поняття, єдиного загальноприйнятого визначення досі немає. Загалом, КСВ дає змогу зрозуміти, як саме ті чи інші компанії відносяться до соціальних аспектів своєї діяльності. Хоча корпоративна соціальна відповідальність не є тотожно сталому розвитку, ці концепції спільно пов'язані між собою [17]. Великі корпорації усвідомлюють важливість соціальної активності та роблять багато кроків, щоб отримати статус "соціально активного" або "соціально відповідального". Для роботи в соціальній сфері створюються цілі структури. Постійно зростає кількість компаній, які на своєму веб-сайті надають детальну інформацію про свою соціальну діяльність.

КСВ охоплює всі практики, застосовані компаніями з метою дотримання принципів сталого розвитку. Починаючи з першої спроби Боуена у 1953 році («Соціальна відповідальність бізнесмена»), що першим чітко сформулював новий виклик корпоративному суспільству [18] та публікації Девіса у 1960 («...соціальна відповідальність бізнесмена має бути відповідною його соціальній владі»), що розвинув теорію, багато вчених намагалися дати власне визначення КСВ [19].

Широкого використання термін набув вже у 1970х роках, а у 1980 вже отримав статус процесу прийняття рішень (Томас М. Джонс). Найбільш відомим є огляд літератури Керролла 1999 року, що також базувався на його попередніх дослідженнях (1979р., 1991р.). Серед оглядів літератури, де перелічено різні визначення та підходи до вивчення КСВ слід відзначити Мойра (2001), Джойнера та Пейна (2002), Картера та Дженнінгса (2004) [20]. Загалом, на розвиток концепції корпоративної соціальної відповідальності значною мірою вплинули не лише теоретичні дослідження, а й практика спеціальних інституцій. А саме, публікації Комітету Економічного Розвитку США («Соціальні відповідальності бізнес корпорацій» та «Нове обґрунтування для корпоративної соціальної відповідальності» 1970-1971), публікація нового визначення та концепції Арчі Б. Керролла 1979, формації «Піраміди КСВ» та визначення відповідальності корпорацій (Керролл 1991), закріплення розуміння КСВ у контексті стратегічної необхідності (Лантос 2001, Чендлер та Верзер 2005), публікації Портера і Крамера 2011 року, де вони наголошують на необхідності переоцінки мети існування корпорації у контексті створення цінності. Найбільш часто згадувані визначення поняття корпоративної соціальної відповідальності наведено у таблиці 2 нижче.

Таблиця 2

Визначення “corporate social responsibility” найбільш цитованих авторів

Автор	Рік	Визначення	Ключові ознаки
-------	-----	------------	----------------

Commission of the European Communities	2001	Концепція, за допомогою якої компанії інтегрують соціальні та екологічні турботи у свої бізнес-операції та у взаємодію з зацікавленими сторонами на добровільних засадах	Добровільність Зацікавлені сторони Економічний аспект Соціальний аспект Екологічний аспект
Hopkins	1998	Корпоративна соціальна відповідальність стосується етичного або соціально відповідального ставлення до зацікавлених сторін фірми. Зацікавлені сторони існують як у фірмі, так і за її межами. Отже, соціально відповідальна поведінка збільшить людський розвиток зацікавлених сторін як всередині корпорації, так і за її межами.	Зацікавлені сторони Економічний аспект Соціальний аспект Поведінка Розвиток Відповідальність
Jones	1980	КСВ визначається як уявлення про те, що корпорації зобов'язані брати до уваги інші суспільні групи, крім акціонерів, і виходять за межі передбачених законом чи профспілковим договором, що вказує на те, що частка може виходити за межі простої власності	Відповідальність Зацікавлені сторони Добровільність
Business for Social Responsibility	2000	Прийняття бізнес -рішень пов'язане з етичними цінностями, дотриманням законодавчих вимог та повагою до людей, громад та навколишнього середовища	Економічний аспект Управління Соціальний аспект Екологічний аспект
Pinney	2001	Корпоративну соціальну відповідальність (КСВ) або корпоративне громадянство можна найпростіше визначити як набір управлінських практик, які забезпечують мінімізацію негативних наслідків діяльності компанії на суспільство та максимальному її позитивному впливі	Управлінська практика Соціальний аспект Економічний аспект Зацікавлені сторони

Джерело: створено автором

Якщо проаналізувати найбільш популярні та згадувані визначення поняття корпоративної соціальної відповідальності, можна побачити, що попри варіацію ключових ознак, майже всі автори наголошують увагу на одних і тих самих вимірах, що характеризують явище корпоративної соціальної відповідальності: добровільність, зацікавлені сторони, соціальний, екологічний, економічний. Єдина, хоч і незначна відмінність - частота згадувань цих вимірів, яку можна зобразити на рисунку 3 нижче.

Звідси можна зробити висновок щодо наявності проблеми відсутності єдиного визначення поняття корпоративної соціальної відповідальності: попри значну кількість різних тлумачень, відсутність єдності серед науковців не позначається на можливості подальшого дослідження концепції КСВ на відміну від, наприклад, бізнес-моделей, де у визначеннях різняться не лише виміри та істотні ознаки, а навіть визначення родових понять.

Більш вагомим нюансом є складність метричного виміру рівня корпоративної соціальної відповідальності компанії. У такій ситуації, варто перейти до наступного поняття - ESG (Екологічного, соціального та корпоративного управління). Хоча іноді використовуються як взаємозамінні, КСВ та ЕСД насправді є абсолютно різними об'єктами щодо корпоративної поведінки. КСВ орієнтована на значення для соціально свідомих споживачів, працівників, тощо. Критерії ESG - це набір стандартів, які інвестори використовують для оцінки створення компанією вартості та здатності зменшувати ризик.

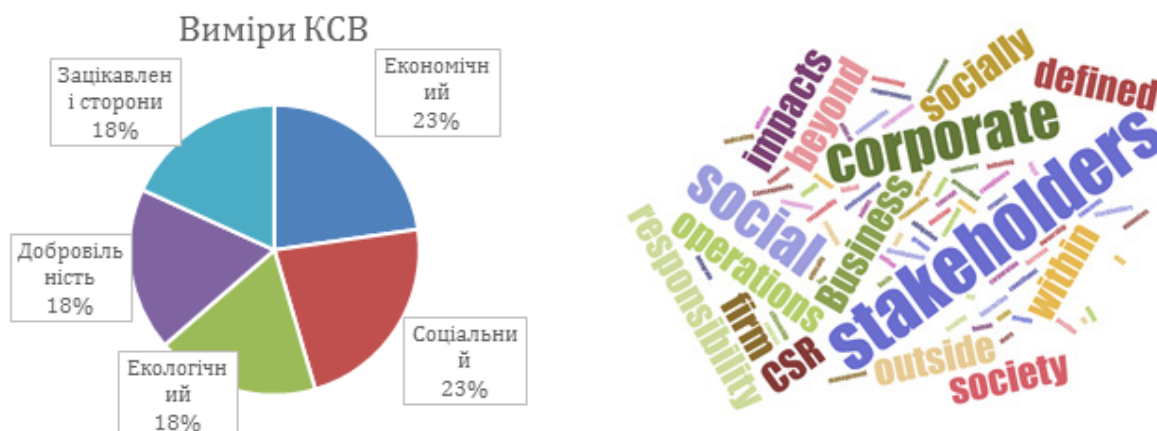

Рис. 3 - Виміри корпоративної соціальної відповідальності відповідно до визначень з таблиці 2

КСВ прагне зробити бізнес підзвітним, критерії ESG роблять його зусилля вимірними. Оскільки діяльність з КСВ значно різниться між бізнесом та секторами, бракує порівняльних показників. Активність ESG, навпаки, загалом кількісно вимірюється набагато більшою мірою. Зростання результативного інвестування призвів до попиту на способи ранжування компаній за їхніми показниками ESG. Завдяки цим критеріям можна з'ясувати як компанії ставляться до свого персоналу, керують ланцюгами поставок, реагують на кліматичні зміни, збільшують різноманітність та інтеграцію та налагоджують зв'язки між громадами. ESG рейтинги не є кредитними і допомагають визначити критерії, дотримання яких може допомогти компаніям знизити ризики. Також вони здатні показати рівень соціальної відповідальності, позитивно вплинути на лояльність клієнтів та посилити ринкові позиції.

Ці три концепції тісно переплітаються між собою та розвиваються під впливом тих самих ключових подій. Першим, що дало поштовх для розвитку різних соціально- та екологічно-економічних концепцій було дослідження сталості та сталого розвитку. Власне, історичний перехід між поняттями «сталості» та «сталого розвитку» відбувався від суто економічного базису – необхідності задовольняти зростаючі потреби виробництва при обмежених кількостях природних ресурсів. На початку XX століття, людство зіштовхнулося з серйозними екологічними проблемами, викликаними необачною господарською діяльністю. Остаточною подією, що дає змогу стверджувати про народження концепції сталого розвитку, можна назвати 1987 рік – звіт комісії Брундтланд, у якому концепція була сформована у сучасному вигляді. Схематично цей перехід показано на рис. 4 нижче.

У даному контексті, особливо важливо підкреслити, що основною різницею у смислових відмінностях між перекладами «sustainable development» - «сталий/гармонійний розвиток» є перехід від концепції сталої як набору окремих підходів до процесів господарювання та виробництва до цілісної системи «потрійного критерію» (triple bottom line), яка наголошує на необхідності гармонійного розвитку суспільства, який спиратиметься на рівнозначний вплив економічних, соціальних та екологічних факторів на процеси виробництва.

Враховуючи, що поняття «сталий розвиток» позбавлене чіткої метричної градація для оцінки «сталості», наступним етапом був розвиток корпоративної соціальної відповідальності у контексті корпоративної відповіді на соціально-екологічні зовнішні виклики, а концепція екологічного, соціального та корпоративного управління вже стала повноцінним інструментом для оцінки діяльності компаній – у тому числі, у контексті сталості.

Власне, прив'язка концепцій сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності відбувається у контексті історичного формування даних понять. Відтак, першим ідейним підходом була спроба дослідників та практиків зсунути парадигму ведення бізнесу та виробництва з суто економічної вигоди на соціально-екологічний комплементарний фокус. Хоча концепція сталого розвитку стала проривною інноваційною ідеєю, що швидко була популяризована не лише на практичному, а і на законодавчому рівні; шкали виміру «сталості» запропоновано не було. Акцентування уваги на соціальних та екологічних аспектах та піднесення їх на один рівень з економічними результатами не розв'язувало проблеми визначення результатів у фізичному/числовому вимірі. Першим

завданням розвитку концепції корпоративної соціальної відповідальності, став пошук критеріїв оцінки позитивного впливу діяльності корпорацій не лише на внутрішні зацікавлені сторони, а і на оточення. Вже на той момент, компанії в усьому світі намагалися включати у річну звітність згадування про свою відповідальність перед споживачем та партнерами, а також наголошували на прийнятті ідей сталого розвитку. Як наслідок, відповідальне виробництво та економічна діяльність «перейшли» з площини внутрішньої звітності на рівень інвестиційного ринку.

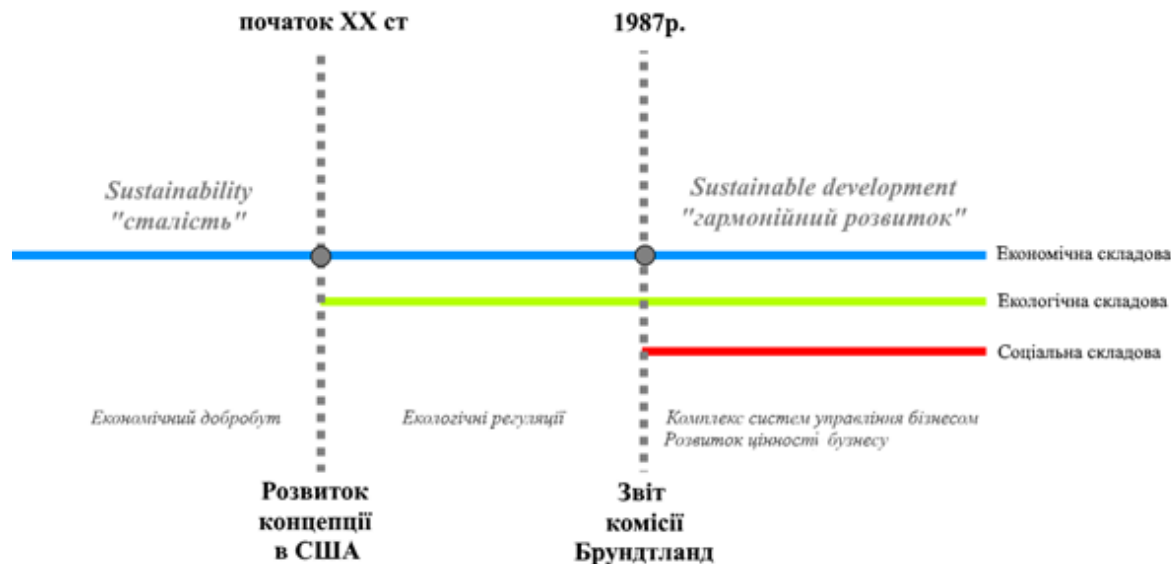

Рис.4 Процес формування концепції «sustainable development»

Таким чином, концепції корпоративної соціальної відповідальності та екологічного, соціального і корпоративного управління показують не лише сторону інвестиційної привабливості, а й формують ключові напрями позиціонування компаній на ринку, переходячи в контекст маркетингових комунікацій. Особливо чітко можна простежити взаємозв'язок між маркетинговим позиціонуванням компаній та Глобальним договором ООН (більше ніж 12 765 компаній та організацій з більш як 160 країн світу). Слід зазначити, що твердження, які проголошує документ Глобального договору ООН активно використовуються компаніями як елементи маркетингового позиціонування, а принципи, завірені цим договором транслюються на офіційних сайтах компаній-учасників та у рекламних кампаніях. Вже у 2005 році Чендлер та Везер визначили перехід корпоративної соціальної відповідальності від мінімальної співучасті до стратегічної необхідності. Відтак, КСВ стало одним із аспектів довгострокового стратегічного управління, що спонукало дослідників розвивати цей підхід. Результатом стала оцінка компаній у площині екологічного, соціального та корпоративного управління (ESG). Саме ESG наразі широко використовується бізнес-аналітиками та слугує підґрунтям для оцінки інвестиційної привабливості компаній. Причиною слугує той факт, що за даною концепцією, діяльність компанії можна оцінити за допомогою визначення рівня ESG-ризиків (показника що свідчить про вразливість компанії від галузевих ризиків та показує, наскільки компанія справляється з ними), оцінку менеджменту компанії та, власне, рівень ризику.

З плином часу, спроби різних компаній та громад сформувати перелік елементів, необхідних для досягнення «сталості», починає поставати питання відповідальності бізнесу не лише перед його акціонерами, а й також перед споживачем – як зацікавленою стороною. Відтак, після формування КСВ, з'являється паралельна концепція екологічного, соціального та корпоративного управління. Тут, головний акцент на визначенні ризиків: галузевих, управлінських, екологічних. ESG зробило можливим придати оцінці компаній числовий характер та спонукати підприємства приділяти більше уваги соціальним, екологічним аспектам своєї роботи, адже тепер це прямим чином могло вплинути не лише на сприйняття компанії споживачами, а й на привабливість для інвестування на міжнародній арені. Слід зауважити, що попри певні відмінності концепцій сталого розвитку, КСВ та ESG; вони мають багато спільного. З рисунку 6 можна побачити, що не лише спільні витоки, а й ключові моменти розвитку суспільства мали рівнозначний вплив на них. Саміти, законодавчі акти;

конференції, постанови ЄР та ООН, ключові публікації – однаково змінювали відношення людства до економічних, соціальних і екологічних проблем. Якщо літературні видання, здебільшого, мали відношення до конкретної концепції, то такі події як підписання Кіотського договору, що регламентував викиди шкідливих речовин у повітря різноманітними виробництвами, прямим чином задали вектор подальшого розвитку теоретичних концепцій та практичних підходів до ведення бізнесу та виробництва.

Окремо слід зауважити, що вищезгадана специфіка формування концепції слугує базисом не лише для позиціонування компаніями своєї соціально-економічної діяльності, а й ключовими напрямками та відповідними змінами у процесах їх господарської діяльності. Дана ситуація набуває все більш значущої у контексті міжнародного бізнесу, адже формує вектор маркетингової діяльності підприємств та слугує маркером для оцінки їх інвестиційної привабливості.

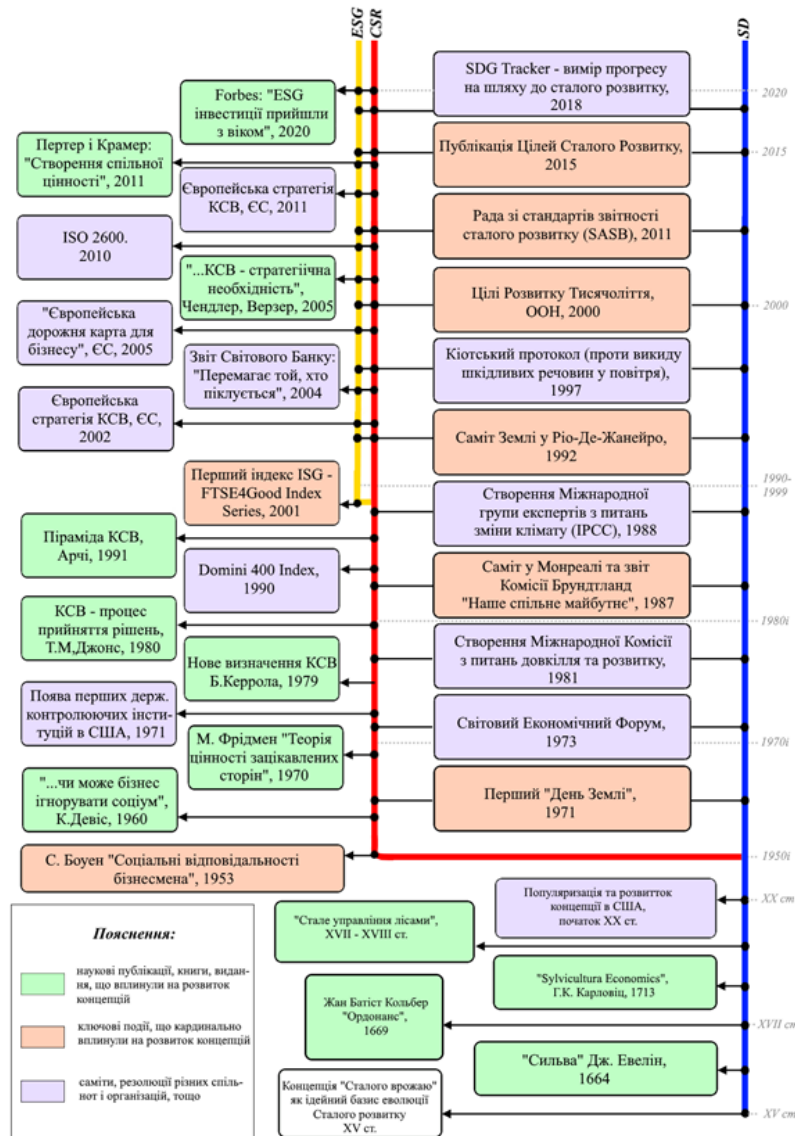

Рис. 6 Еволюція концепцій Сталого розвитку, Корпоративної соціальної відповідальності та Екологічного, соціального та корпоративного управління

Джерело: створено автором

Висновки. Під час дослідження було сформовано обґрунтування доцільності використання термінів «гармонійний розвиток» та «підтримуючий розвиток» у якості відповідників до англomовного терміну «sustainable development», адже вони більш точно відображають концептуальне значення, аніж загальноприйнятий український переклад «сталий розвиток». Після аналізу літературних джерел за темою сталого розвитку та порівняння з історією

концепцій корпоративної соціальної відповідальності та екологічного, соціального та корпоративного управління; можна зробити висновок про спільні витоки даних практик. Еволюцію цих понять можна простежити від перших спроб людства наголосити на необхідності бережливого відношення до обмеженої кількості природних ресурсів.

Процес формування концепції сталого розвитку, що ставив на меті раціональне та розумне використання ресурсів людством, паралельно отримав розвиток у відмінному контексті – відповідальність переходила на корпорації та їхнє керівництво. Цей процес було викликано спробами дослідників надати чіткої вимірної шкали результатам діяльності компаній у розрізі «досягнення сталості» та «сталого розвитку» загалом. Неможливість створити чіткі рамки вимірів успішності роботи компаній з урахуванням соціальних, економічних та екологічних аспектів і, водночас, нездатність контролювати корпорації щодо правдивого висвітлення результатів своєї діяльності визначили майбутній розвиток сталості.

Перевіряти рівень сталості, зокрема, необхідно було через мімікрію – підхід у діяльності компанії, що переслідує короткострокові цілі економічної вигоди, ігноруючи реальну реалізацію підходів та стратегій, націлених на забезпечення сталого розвитку. Сутність мімікрії полягає у «маскуванні» під стандарти соціуму: підприємства спираються на Глобальний договір ООН, проте у своїй практичній діяльності роблять усе необхідне лише до рівня, що сприймається як «достатньо зараз» в контексті маркетингового позиціонування. Однак, дана тема потребує більш глибокого вивчення та аргументованого пояснення.

Таким чином, власне вибір між концепціями сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності не стоїть, адже це дві концепції, що розглядають питання сталості у різних площинах. Сталий розвиток має більш глобальне та широке значення, натомість корпоративна соціальна відповідальність розглядає шляхи досягнення сталого розвитку на рівні відповідального внутрішнього підходу в рамках підприємства. Після аналізу еволюції розвитку та взаємозв'язку концепцій сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності, можна стверджувати, що результативність діяльності компаній в контексті досягнення сталого розвитку стає підґрунтям для рейтингу інвестиційної привабливості цих компаній на міжнародному ринку.

Більш того, з метою досягнення успішних позицій на ринку, діяльність компаній має бути основана на дотриманні засад сталого розвитку, досягненні цілей сталого розвитку, а також базуватися на відповідальному ставленні до зацікавлених сторін в процесі створення спільної цінності.

Список літератури

1. Weekley E. An etymological dictionary of modern English. Courier Corporation, 2021. 20 p.
2. Pigou, A. The economics of welfare. London, England: Macmillan. 1920. 565
3. Von Carlowitz H. C. Sylvicultura oeconomica. – Yale University Press, 2013.
4. Evelyn J. Sylva “or a discourse of forest trees and the propagation of timber. London: Published by Arthur Doubleday & Company Limited. 1706. Vol. 1., 565 p.
5. Марушевський Г.Б., Саталкін Ю.М. Проблеми формування понятійних основ Sustainable Development. Екологічні науки. 2012. № 1. С. 144-147.
6. Keesstra S.D. et al. The significance of soils and soil science towards realization of the United Nations Sustainable Development Goals. Soil. 2016. T. 2. № 2. С. 111-128.
7. Непийвода В. Проблеми вдосконалення української термінології в галузі довкілляного права. Право України. 2003. № 11. С. 76-81.
8. Непийвода В.П. Проблеми відтворення англomовних термінів “sustainable development” та “sustainability” в українській правничій мові. Екологічний вісник. 2008. № 3 (49). С. 167–170.
9. Устойчивое развитие: теория, методология, практика: учебник / под. ред. проф. Л.Г.Мельник. Сумы: Университетская книга. 2009. 1216 с.
10. Borowy, Iris. Defining sustainable development for our common future: A history of the World Commission on Environment and Development (Brundtland Commission). Routledge, 2013.
11. Corona, Blanca, et al. "Towards sustainable development through the circular economy – A review and critical assessment on current circularity metrics." Resources, Conservation and Recycling 151 (2019): 104498.
12. Джеймс Meadowcroft “Сталість”. Британіка; URL: <https://www.britannica.com/art/>

green-architecture (дата звернення 10.12.2020)

13. Sheppard, Jonathan P., et al. "Sustainable forest management beyond the timber-oriented status quo: transitioning to co-production of timber and non-wood forest products—a global perspective." *Current Forestry Reports* 6.1 (2020): 26-40.

14. Ulrich Grober: Deep roots — A conceptual history of "sustainable development" (Nachhaltigkeit), Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung, 2007.

15. Eba, Maxwell-Borjor Achuk. "A Critique of Aldo Leopold Land Ethic for Environmental Management." *Jurnal Office* 6.2 (2020): 131-142.

16. Grubb, Michael, et al. *The Earth Summit Agreements: A Guide and Assessment: An Analysis of the Rio'92 UN Conference on Environment and Development*. Vol. 9. Routledge, 2019.

17. Carroll, Archie B., and Jill A. Brown. "Corporate social responsibility: A review of current concepts, research, and issues." *Corporate social responsibility* (2018).

18. Sama, Linda M., Abraham Stefanidis, and Sven Horak. "Business ethics for a global society: Howard Bowen's legacy and the foundations of United Nations' Sustainable Development Goals." *International Studies of Management & Organization* 50.3 (2020): 201-208.

19. Singh, A. K. "Corporate social responsibility in India." *Anveshana: search for Knowledge* 8.2 (2018): 2-20.

20. Mensah, Justice. "Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review." *Cogent Social Sciences* 5.1 (2019): 1653531.

References

1. Weekley E. (2021) *An etymological dictionary of modern English*. Courier Corporation.
2. Pigou, A. (1920). *The economics of welfare*. London, England: Macmillan.
3. Von Carlowitz H. C. (2013) *Sylvicultura oeconomica*. Yale University Press.
4. Evelyn, J. *Sylva* (1706). "Or a discourse of forest trees and the propagation of timber. London: Published by Arthur Doubleday & Company Limited..
5. Marushevsky, GB, Satalkin, Y.M. (2012). Problems of formation of conceptual bases of Sustainable Development. *Ekolohichni nauky*, 1. 144-147.. [In Ukrainian].
6. Keesstra, S.D. et al. (2016) The significance of soils and soil science towards realization of the United Nations Sustainable Development Goals. *Soil*, 2, 111-128.
7. Nepiyvoda, V. (2003) Problems of improving Ukrainian terminology in the field of environmental law. *Pravo Ukrayiny*, 11, 76-81. [In Ukrainian].
8. Nepiyvoda, V. (2008) Problems of reproduction of English terms "sustainable development" and "sustainability" in the Ukrainian legal language. *Ekolohichnyy visnyk*, 3 (49)., 167–170. [In Ukrainian].
9. Melnik, L.G. (2009). *Sustainable development: theory, methodology, practice: textbook*. Sumy: University book,
10. Borowy, Iris. (2013) *Defining sustainable development for our common future: A history of the World Commission on Environment and Development (Brundtland Commission)*. Routledge.
11. Corona, Blanca, et al. (2019) "Towards sustainable development through the circular economy – A review and critical assessment on current circularity metrics." *Resources, Conservation and Recycling* 151: 104498.
12. James Meadowcroft "Sustainability". *Britannica Magazine*. Retried from <https://www.britannica.com/art/green-architecture..>
13. Sheppard, Jonathan P., et al. (2020) "Sustainable forest management beyond the timber-oriented status quo: transitioning to co-production of timber and non-wood forest products—a global perspective." *Current Forestry Reports* 6.1, 26-40.
14. Ulrich Grober (2007) *Deep roots - A conceptual history of "sustainable development" (Nachhaltigkeit)*, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung.
15. Eba, Maxwell-Borjor Achuk (2020) "A Critique of Aldo Leopold Land Ethic for Environmental Management." *Jurnal Office* 6.2, 131-142.
16. Grubb, Michael, et al. (2019) *The Earth Summit Agreements: A Guide and Assessment: An Analysis of the Rio'92 UN Conference on Environment and Development*, 9.
17. Carroll, Archie B., and Jill A. Brown (2018) "Corporate social responsibility: A review of current concepts, research, and issues".
18. Sama, Linda M., Abraham Stefanidis, and Sven Horak (2020) "Business ethics for a global

society: Howard Bowen's legacy and the foundations of United Nations' Sustainable Development Goals." *International Studies of Management & Organization* 50.3, PP. 201-208.

19. Singh, A. K. (2018) "Corporate social responsibility in India." *Anveshana: search for Knowledge* 8.2, 2-20.

20. Mensah, Justice (2019) "Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review." *Cogent Social Sciences* 5.1: 1653531